

ВІДГУК

офіційного опонента на дисертацію

УЛЬКО НАТАЛІЇ МИКОЛАЇВНИ

«Психокорекція емоційних травм у дорослих»

на здобуття наукового ступеня доктора філософії

за спеціальністю 053 – психологія.

Робота Наталії Миколаївни Улько виконувалася і захищається у складні воєнні часи, коли зона травматичного ураження охопила тією чи іншою мірою всіх мешканців України. Саме тому обрана для наукового дослідження тема відразу приваблює своєю гострою актуальністю. Тематика емоційної травматизації дорослого населення України і, відповідно, дослідження Н.М.Улько цілком відповідає пріоритетним тематичним напрямкам сучасних наукових досліджень.

Наукова новизна дисертації, що рецензується, обумовлена з'ясуванням структурних компонентів набутої під час війни емоційної травматизації, визначенням чинників її перебігу, стратегій подолання, а також розробкою та апробацією комплексної психокорекційної програми роботи з травмованими дорослими.

Вивчаючи різноманітні підходи до вивчення такого складного явища як травма та намагаючись розкрити особливості трансформаційних процесів, що відбуваються з емоційно травмованою людиною, Н.М.Улько розглядає емоційну психотравму з позиції переживання невідповідності між загрозливими чинниками ситуації та індивідуальними можливостями їх подолання.

Важливо підкреслити, що при розробці авторського опитувальника Н.М.Улько спирається на основні виділені компоненти психотравми, ретельно обирає пілотажну і основну вибірки, залучаючи респондентів з багатьох областей України, та намагається уникнути ретравматизації респондентів. Цей опитувальник знайде поціновувачів серед психологів-практиків, оскільки

може використовуватися не лише з діагностичною метою, а й ставати стимульним матеріалом для первинного інтерв'ю.

Проведений аналіз великого емпіричного матеріалу дозволив чітко виокремити продуктивні копінг-стратегії, які сприяють подоланню життєвих труднощів. Самостійне значення мають висновки Н.М.Улько щодо чверті респондентів, які не здатні ефективно діяти у кризовій ситуації і, на жаль, не використовують адаптивні копінг-стратегії. Важливо, що неадаптивні стратегії диференційовано на когнітивні, емоційні та поведінкові, з'ясовано розповсюдженість кожної з них.

Переконливо показано, від чого залежить вибір особистістю певної копінг-стратегії, тобто визначено можливості оптимізації такого вибору. Спираючись на ці орієнтири, практичні психологи, психотерапевти, соціальні працівники зможуть ефективніше організувати свою роботу.

Слід підтримати Н.М.Улько у поділі профілактичних та психотерапевтичних заходів на ті, що впливають безпосередньо, і ті, що впливають опосередковано, через сім'ю, громаду, державні установи, створюючи сприятливе середовище.

Викликає зацікавлення ідея моделі, побудована на дослідженнях ізраїльських і британських вчених, що полягає у розумінні досвіду подолання стресової події у шести модальностях: віри, афектів, соціальної підтримки, уяви, розуму та фізіології. Програму «Психокорекція емоційної травматизації дорослих», побудовану на цій моделі, вдалося впровадити у численних тренінгових програмах, що суттєво підвищує цінність проведеного Н.М.Улько дослідження.

Визначаючи, передусім, своєчасність і практичну зорієнтованість дисертації, дозволю собі вказати на деякі недоліки та висловити побажання.

1. Висновки до розділів сформульовано надто багатослівно. Рівень узагальнень бажано було б підвищити. Деякі з висновків виходять за межі конкретних завдань, що вирішуються. Наприклад, перші абзаци висновків до розділу 3. Хочеться побажати Н.М.Улько у подальшому лаконічніше, чіткіше

і цілеспрямованіше узагальнювати результати своїх робіт, як теоретичних, так і емпіричних.

2. При аналізі отриманих даних дисертантка виділяє окремо зміни психологічного, особистісного, соціального характеру. У чому полягає критерій такого поділу на групи? Незрозуміло, наприклад, чому особистісні зміни не є психологічними? Або чому втрата стосунків, розлука не оцінюється як психологічні чи особистісні зміни, а лише як зміни соціальні?

3. У заключному розділі не скрізь чітко вказано, яке поняття автор вважає основним і чому: реабілітацію, допомогу, едукацію або психокорекцію, адже ці терміни не є тотожними.

4. Є зауваження і до оформлення роботи. У тексті дисертації зустрічаються синтаксичні, морфологічні, стилістичні огріхи. При оформленні списків літератури зустрічаються певні недоречності. Так, некоректно ставити джерело в алфавітному порядку, орієнтуючись на ім'я автора, а не на його прізвище (наприклад, Азер Мустафаєв); неправильно писати повне ім'я чи ім'я по батькові авторів, оскільки за вимогами мають бути прізвище та ініціали (наприклад, у тексті Горностай Павло чи Горностай Павло Петрович замість Горностай П.П.). Надмірним виглядає включення у список літератури чималої кількості робіт одного автора (наприклад, моїх). Це ж стосується і деяких інших авторів.

Висловлені зауваження не погіршують позитивного враження, що його справляє ця своєчасна і конче потрібна робота.

У численних публікаціях дисертантки, серед яких чотири статті, надруковані у фахових виданнях, одна (у співавторстві) - у зарубіжному фаховому періодичному виданні, включеному до міжнародної наукометричної бази (Web of Science) і 15 апробаційних, викладено основний зміст дисертації, акцентовано ключові ідеї роботи, представлено результати емпіричного дослідження, технології профілактики і корекції емоційної травматизації, способи надання психологічної підтримки постраждалим.

Дисертаційна робота Улько Наталії Миколаївни на тему «Психокорекція емоційних травм у дорослих» на здобуття ступеня доктора філософії з галузі знань 05 Соціальні та поведінкові науки, за спеціальністю 053 Психологія є самостійним, завершеним дослідженням, має очевидні актуальність, наукову новизну, практичну значущість, відповідає Порядку присудження ступеня доктора філософії (затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року, № 44) та наказу Міністерства освіти і науки України № 40 від 12 січня 2017р. про вимоги до оформлення дисертації (зі змінами, внесеними згідно з Наказом Міністерства освіти і науки № 759 від 31.05.2019 року), а її авторка, Улько Наталія Миколаївна заслуговує на присудження ступеня доктора філософії в галузі знань 05 Соціальні та поведінкові науки, за спеціальністю 053 Психологія.

Доктор психологічних наук, професор,

дійсний член НАПН України

Т.М.ТИТАРЕНКО

